

Шеремет А. В.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ЛОКАЛЬНІ ФЕМІННІ ПРИЗВИСЬКА У СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКОМУ ГОВОРІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості вживання локальних фемінних прізвиськ у Середньонаддніпрянському говорі української мови. Зокрема, увагу зосереджено на вивченні функціонування фемінативів-прізвиськ у локальних північних межах поширення говору (3 села у межах ОТГ Бориспільського району Київської області та Золотоніського району Черкаської області). Під час аналізу актуальних досліджень з даної проблематики було встановлено, що українські вчені-лінгвісти набагато більше уваги приділяють жіночим номінаціям у контексті прізвищевих назв, а також фемінним прізвиськам у говорах Південно-західного та Північного наріччя української мови. Автор досліджує морфолого-стилістичні особливості функціонування локальних фемінних прізвиськ Середньонаддніпрянського говору української мови у межах уснорозмовного стилю української мови. У результаті засвідчено також високий ступінь збереження стертих патріархальних традицій проживання та побуту українців. Водночас спостерігається мовна фіксація високого суспільного становища української жінки. Загалом фіксується 114 фемінних прізвиськ (51 у межах с. Лецьки Цибулівської ОТГ Бориспільського району Київської області, 33 у межах с. Вознесенське Вознесенської ОТГ Золотоніського району Черкаської області та 30 у межах с. Зорівка Зорівської ОТГ Золотоніського району Черкаської області). Зафіксовано велику кількість прізвиськ-матронімів, а також спостерігається імовірне збереження дівочих прізвиськ після вступу у шлюб та переважання нейтрального фемінізуючого суфіксу –ов-а над патріархальним –их-а. Сформульовано ідеї про те, що головною особливістю функціонування фемінних прізвиськ у Середньонаддніпрянському говорі є їхня поліваріантність та про те, що фемінні прізвиська активно експлуатуються носіями традиційної культури у межах західнополтавських говірок Середньонаддніпрянського говору.

Ключові слова: уснорозмовні стилі, розмовний стиль, побутово-розмовна лексика, фемінітиви, фемінативи, діалект, говір.

Постановка проблеми. У межах Середньонаддніпрянського діалекту серед носіїв традиційної культури надзвичайно поширеними є фемінні прізвиська жінок. Цей шар лексики є надзвичайно архаїчними та має давні риси (до прикладу, у балтійських мовах фіксується подібне явище). Дослідження його видається перспективним з точки зору виокремлення тенденцій особливостей функціонування фемінативів в уснорозмовних стилях сучасної української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні найбільш повна розвідка з діалектного фемінікону української мови належить М. П. Брус – це роботи «Гуцульські фемінітиви: семантика і структура», «Фемінітиви північного наріччя української мови» та «Словотвір фемінітивів-гуцулізмів». Колеснік Л. Я. у роботі «Номінація людини в покутсько-буковинських говірках: генезо-просторове варіювання» у числі

інших номінацій також розглядає діалектні назви жінок (ЛСГ «Назви дітей» (жіночі назви за семою віку, статусу дитини (позашлюбна\народжена у шлюбі), за відношенням до господарства, за семою відношення до дітонародження (бездітні жінки), за спорідненістю та свояцтвом, звертання до рідних), ЛСГ «Назви діячів суспільного устрою», ЛСПГ «Назви ремісників» (назви дружин ремісників), ЛСПГ «Назви працівників сільського господарства»).

Функціонуванню фемінних прізвиськ в українській мові присвячені роботи «Прізвиська жінок у галицько-буковинських говорах» М. П. Брус. У зв'язку із цим, слід відмітити праці П. П. Чучки «Прізвиська закарпатських українців: історико-етимологічний словник» та І. Д. Фаріон «Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником)». Хоча названі дослідження

не присвячені Середньонаддніпрянському говору, проте вони спрямовані на вивчення у тому числі жіночих прізвищевих назв. Отже, вітчизняне фемінне назовництво, присвячене фемінним прізвищам Південно-західного та Північного наріччя української мови і не приділяє належної уваги прізвищам жінок Південно-східного наріччя української мови.

Постановка завдання. Завданням статті є виокремлення фемінних прізвищ у межах трьох сіл (ОТГ Циблівської, Зорівської та Вознесенської) серед носіїв Середньонаддніпрянського говору української мови, класифікація наявного лексичного матеріалу та встановлення функціональних, словотвірних та екстралінгвістичних особливостей вживання даної лексики.

Виклад основного матеріалу. Джерелом лексичного матеріалу є спонтанне мовлення осіб, що проживають у північному ареалі поширення названого говору. Мовний матеріал збирався у межах трьох сіл: Лецьки (Циблівська ОТГ), Зорівка (Зорівська ОТГ) та Вознесенське (Вознесенська ОТГ), які територіально знаходяться на півночі ареалу поширення Середньонаддніпрянського говору. Серед інших загальновідомих лексико-фонетичних особливостей у дослідженні зафіксовано велику насиченість мови носіїв говору суржикізмами.

Крім власне культурних особливостей, прізвиська серед сільського населення мали утилітарне значення: до прикладу, у межах одного кутка або вулиці могли мешкати жінки не лише з однаковими прізвищами (Канівець, Устич, Мостова, Буряк, Тимченко, Полтавець, Гусак – для с. Лецьки; Бондаренко, Ясир, Ярмоленко, Макаренко, Іванченко, Чорнобай – для с. Вознесенське; Зоря, Синьоок, Шеремет – для с. Зорівка) але й іменами. До речі, локально існують не лише прізвиська, але й прізвища-матроніми, утворені від жіночих імен (Палагута).

У с. Лецьки Циблівської ОТГ Бориспільського району Київської області зафіксовано 51 регіональна фемінна назва жінок. Найбільші групи лексики привертають увагу з точки зору утворення за допомогою словотвірних суфіксів. Найбільша група лексичних одиниць (16 фемінативів) є жіночими прізвищами, утворених від прізвиська чоловіка з суфіксом **-ів-**, за допомогою чергування **-ов-** та додавання закінчення **-а** «Казали Катерина Дєдикова на іменини Іванові капуняку понаварювала, картоплі натушила і каже: нехай їдять» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «На тому кутку Насті Еликової хата,

навпроти фельшерки нашої, Антоніни Сергіївни» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «А оце у хаті Оксани Стальнової живе тепер Любка Кутова, приїхала з Хоцьок» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «У Валі Пахарцовой весь двір зроду був у ромашці» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «Івга Коржова – рідна сестра дяді Василя» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Маруся Сергійова страшно любила здобу, у неї кожен день у хаті пиріжками пахло» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Мені сказала Люба Данильчикова з нею діла не мать, вона неадекватна» (з розмови з Гурською Л. І., 1968 р.н.); «Валя Фалимонова як ішла по кладках – то дошка лопнула і їй гвоздком розрізало литку» (з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.); «У Бадєрової чоловік схожий на мого брата – копія, я на нього так і кажу «братан», такий самий балакучий» (з розмови зі Скуратовським О. В., 1947 р.н.); «То Бовдурова запалила бур'ян на городі – видно, як удень» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «У Лазарової було чи 7 чи 8 дітей, забула» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Ольга Супрунова у колгоспі була ланковою, її дуже поважали» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Ольга Рязанькова прибиральницею у школі – дорогу перейшла, і вже на роботі» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Демченкова Катя старша за мене, як Галя наша – з 46 року» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Света Сояшнікова була така цікава, я не знаю, де вона його й зустріла» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Наступною за об'ємом групою лексики (6 лексичних одиниць) є фемінні прізвиська, утворені за допомогою традиційного для української мови суфіксу **-их-а** «Цукетихи внук такий гарний майстер, він в усіх машинах розуміє, золоте дитя» (з розмови зі Скуратовським О. В., 1947 р.н.); «Ти з Турлихою дуже не лайся – вона клясти любить, прокляне ї кістки» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «Казала Ламбетиха – у них вся пшениця вилягла, не осталося ї пенту» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «Бибиха Мотря прожила довго, більше 80 років, вони всі довгожителі» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «До Шури Полтавчихи у хату молнія як влетіла і спалила тлівізор, то вона довго на одне вухо не чула» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «Коло Цяделихи через два двори живе Галя медсестра, що у нас козеня купила» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Від основи та фемінізуючого суфіксу **-их-а** маємо також приклади нетипового для Середньонадніпрянського говору способу творення фемінних прізвиськ: «*То мабуть Люда **Цяделишина** йде на автобус*» (з розмови зі Скуратовським О. В., 1947 р.н.); «*Ото поїхала **Пузиришина**, вона навчила у вас на кутку людей здоровкаться*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*У Ліді **Титишиної** такого заводу кози – на всьому селі кращого нема*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Фіксується менше фемінних прізвиськ (6 лексичних одиниць), утворених від чоловічих з суфіксами **-ин\–ін** за допомогою закінчення **-а**: «*У **Цєвиної** у хаті висить портрет їхній, художник колись давно малював, його ще люди звали на селі богомазом*» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «*Та **Митіна** Тетяна каже мені «**Пасічников** я»*» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «***Пеліна** живе коло ставка, у неї самий добрий білий налив*» (з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.); «***Самутіна** часто у гості приходила, але ми не дружили*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*Люда **Ойм**амина секретарша у фермера, вже купили хату навпроти, то у дворі яких тільки немає тракторів*» (з розмови зі Скуратовським О. В., 1947 р.н.); «*Наталка **Ван**тіна була велика трудяка: по 200 курей тримала, і на базарі торгувала, і город страшний*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Спостерігається група фемінних прізвиськ, які вказують на походження від стертого прізвиська невістки, утворених від чоловічого з суфіксом **-енк-** та додаванням суфіксу **-ів-** з подальшим чергуванням **-ов-** та додаванням закінчення **-а**, які демонструють відображення у мові патріархальних рис спільного проживання великими родинами: «*Авжеж знала бабуся ту Уляну **Чередниченко**ву, що заміж вийшла за Опанаса Ярмоленка з Малої Каратулі*» (з розмови з Гурською Л. І., 1968 р.н.); «*Марусі **Паламарен**кової дочка їздила в Італію на роботу, та й додому вернулася – така каже напала тоска*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «***Тимошен**кова Марія – якась родичка Батиків, ото її Володька й посватав*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Зафіксовано також і фемінативи-прізвиська, утворені від імені матері: «*На десятку та поїдь до Маньки **Пріс**ьчиної, та привези мені бутильок молока вранішнього*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*У Катерини **Гор**пининої син узяв невістку з другого села, якась молода*

(з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.); «***Хів**рина мені плаття пошила: вона завжди міряла ниткою, а мірки зав'язувала вузликами*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Наступна група фемінних прізвиськ, утворених від жіночих номінацій з суфіксом **-івн-а** є цікавою тим, що вони слугували відображенням того, що названа жінка або не вийшла заміж, або з якоїсь іншої причини за нею закріпилося саме дівоче прізвисько: «*Син **Мухів**ниної у Переяслав її хотів забрать, та вона сказала: хату свою не кине*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*Галя **Бойків**ніна заміж вийшла у 17 років, її свекруха жаліла сильно*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Простежується традиційність варіативності фемінних назв у мові українців: «*Я сиділа, поки у Саньки **Тарапач**чиної світилося, а як вона спать іде – то і я вже тоді сліпчика гашу*» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «*Бігла бігом од самої Саньки **Тарапач**ки*» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.); «*У **Тарапач**кової курі день кричать, діти кричать*» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.) \ «*У **Лев**кової у веранді сильно дустом воняє: вона крупи у мішках ним пересипала, від кузьок*» (з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.); «***Левчен**кова Галька у лавці робила всю дорогу, а мати баба Катерина її вже їсти варила*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.) \ «*Та **Баранч**укова дівчина з нею вчитьсь у одному класі*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*Казали – то Оксана **Баранів**ська, сильно грамотна*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Спостерігаються також фемінні прізвиська, утворені від чоловічих за допомогою суфіксу **-ичк-\–єчк-** та закінчення **-а**: «*Серьога, сходи до **Батич**ки і візьми мені ковбаски сухої, а собі пивця*» (з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.); «*Забрали її діти Мотрі **Бреч**ки у стару хату*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «***Вебр**ичка Галька живе за лавкою, теж сусідка дяді Колі*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.) (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Є група фемінних прізвиськ, утворених від чоловічих прізвиськ з суфіксом **-юк\–ук** та фемінного закінчення **-а**: «*Таке морозене добре продається тільки у **Корчен**ючки – у других магазинах просте, дшевеньке*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.).

Також, фіксується лексико-семантична група фемінних прізвиськ, утворених від фаунонімів за допомогою фемінізуючого суфіксу **-к-а**:

«**Кобиллянка** була у селі совєцька власть – спала на печі і ходила у кропив'яному мішку, її Коля маленьким злякався, а тоді їй комуністи дали червону косинку і наган» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.); «*То дожно собака Каштан Марусі **Куриці***» (з розмови з Канівець О. Ю., 1919 р.н.).

Поодиноким випадком походження фемінного прізвиська є професія чоловіка: «*Учора Маньку **Рибачку** і Гришу обікрали цигани, загіпнотизували*» (з розмови з Бурчик В. В. 1941 р.н.).

Іншим цікавим поодиноким випадком є утворення жіночого прізвиська від імені його власниці: «*Дунді чоловік здалеку, ото приїжджали меліоратори, то Михайло з нею і зостався*» (з розмови зі Скуратовською Л. Ф., 1949 р.н.). У даному випадку вживання виразно простежується аналогія до регіонального варіанту імені Ганна – Гандзя.

У селі Вознесенське Вознесенської ОТГ Золотоніського району Черкаської області фіксується 36 побутово-розмовних назв жінок. Переважаючою групою названої лексики (15 лексичних одиниць) є фемінні прізвиська з традиційним фемінізуючим **-их-а**: «*Хай Бог милує, та **Шкрьобчиха** така товкуча, як почне причитати «ой-йой-йой!»*» (з розмови з Шеремет Н. М., 1965 р.н.); «*Підемо до **Пирожчихи**, у неї є такі квітки, хай викопас тобі, посадиш*» (з розмови з Шеремет Н. М., 1965 р.н.); «*Журбиха замовила у неї торт на іменини, два кіла*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*А **Диниха** Надька тепер з Іваном Каністрою живе!*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Ірка **Каністриха** тепер у банку робить*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Самольот гуде наче над **Ряснихою**, а летить прямо над нами*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Хто там гуляв, **Карихи** не було?*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*То ж наша поштарша, Валя **Ханотниха***» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Ота чорненька жіночка, у якої чоловік високий – то не **Денисиха**?*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Светку **Іскриху** на безплатне встроїли, а ми за навчання платили останні гроші*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Баба **Куксиха** живе від мене через дві вулиці*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Дрипчихи – то сестри Дуська, Полька й Катька*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Холодчиха – до речі, то теж родичка нашої **Рижой***» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*– Хуторяниша баба багато півників дала на алейку посадити. – Та й **Чурутиха** теж давала,*

казали» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н., Суисловою І. В., 1992 р.н.); «*Нелька сама присутувала при тому, як **Магазіниха** зіпенила за школу*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.);

Наступною за об'ємом групою фемінних прізвиськ є такі, що утворені від прізвиська чоловіка за допомогою фемінізуючого суфіксу **-к-а** «*Нінка **Жучка** до мене у гості приходила сьогодні – то накурила так, що і у под'єзді воняє*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Монашика ніч дрантя своє стірає, мені до ранку по голові та машинка торохтить*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Кукогечці вже й років багатенько, а чого так казали і не знаю*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Та свекруха бідна Нінкина їздить, капається. – Якої Нінки? – **Скорички***» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н., Шеремет Н. М., 1965 р.н.); «*– Хто то верби спалив у березі? – То **Калашиниківська***» (з розмови з Горбачем В. В., 1959 р.н.).

Фемінні прізвиська, утворені від основи чоловічого роду **-ин** та закінчення **-а** є менш чисельною локальною групою: «*Була там тітка **Копицина**, мати у неї у Заготзерні робила*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Маріїну курку лисиця загризла зранку. – Якої Марії? – **Невмивачиної***» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н., Шеремет Н. М., 1965 р.н.); «*Оце розказує Людка **Каплина** – аж жуток: то були самі ковідні, а тепер кліщі пішли, вся інфекційка забита*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.).

Фемінні прізвиська з просторічним суфіксом **-ш-а** також є поширеними в усному мовленні: «*То **Злидарши** такса чорна, хлопчик*» (з розмови з Шеремет Н. М., 1965 р.н.); «*Вітка **Собольша** давно за рульом*» (з розмови з Шереметом Є. Ю., 1991 р.н.); «*Лимарша у нашій школі технічною робить у школі, а батько у неї був завгаром у колгоспі*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.). Окремим випадком вживання є прізвиська, які не мають виразних архаїчних конотацій: «*Баба **Драконша** їде з велосипедом, а той позаду матюочья гне, а вона спокійна, як двері*» (з розмови з Шеремет Н. М., 1965 р.н.).

Фемінні прізвиська, утворені від чоловічих з основою **-ів**, чергуванням **-ов** та закінчення **-а** не поширеними у «*А **Рідькова** – то ж її подружка, вони ходять скрізь удвох*» (з розмови з Шереметом Є. Ю., 1991 р.н.); «*Два хлопці у Наташі **Ростанцевої**, то одна невістка у садіку робить*» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «*Їхала на велосипеді **Степанчукова** ото в таких шортах... а воно п'яне сидить під «Квіточкою»*

і кричить їй услід: «Якого х.. ти тут своїми ногами махаєш?» (з розмови з Горбачем В. В., 1959 р.н.). Фемінне прізвисько зі стертою семантикою та суфіксами є поодиноким зафіксованим випадком номінації: **-енк-ов-а**: «Навпроти Вальки **Овчаренкової** – одна хата стоїть пуста і друга – то ти хочеш, щоб зайці не плигали» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.).

Нарешті, одними з найменш поширеними є фемінативи **-ишин-а** (**-ошин-а**) «**Писиошина** – бо її батько був директором школи, казав «пиши «о», а так ото погано балакав». (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.); «**Кукулишина** – теж така сама, як понативалися позавчора, то хай вже мене Бог милує» (з розмови з Бондаренко Ю. В., 1978 р.н.).

Також поодинокими є фемінні прізвиська з фемінними закінченнями **-а** та **-я**: «**Картофеля** Галька – моя сусідка на селі»; «**Оті дві сестри, що редьку на базарі продавали, зветься Кози**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Дослідивши лексичний матеріал, що походить із Зорівської ОТГ Золотоніського району Черкаської області (30 лексичних одиниць), звертаємо увагу на найбільшу (8 лексичних одиниць) групу фемінативів-прізвиськ, утворених від чоловічого відповідника за допомогою фемінізуючого суфіксу **-івськ-а**: «**Дрилемівська** Маруся робила на фермі, вийшла за того Дрилема, то він здоровий такий, а вона сама мала – дуже шустра тьоточка» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Отой Ковба, що хрещений Юрин Павло, його Райка і Галя Басунівські**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Євдокія Романівна Мудрецівська** – наша вчителька української мови, дуже розумна була жінка» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**А ще ж будуть Ліда і Гриша Куцівські з паралельної вулиці**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Катюша Кулішівська** вчора сиділа на лавці з дядьком, як ми під їхали» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Пам'ятаєш діда з пожарки з вирізаною губою, то дочка його Марія Капицівська?**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Моя баба Лукеря була Ковалівська, хоча прізвище у неї Мусієнко**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Наступною за об'ємом групою лексики є фемінні прізвиська, утворені від фаунонімів: «**Олена Кобильчукова** – усі знали що то діда Якова жінка» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Нінка Дрофіна** – дочка Марії і Миколи, що жили коло дитячого садочка» (з розмови з Шереметом Ю. М., 1964 р.н.); «**Валька Кролиха** померла,

а її сестра Ольга мабуть жива» (з розмови з Шереметом Ю. М., 1964 р.н.); «**Вера Перепелівська** – це моєї мами троюрідна сестра» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**А Любка Баранівська** була на все село місцевою швачкою» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Нетипові для Середньої Наддніпряни фемінативи-прізвиська, утворені за допомогою фемінізуючого суфіксу **-ишин-а**, також є поширеними локально серед носіїв говору: «**Нінка Лучишина**, вони тут селі кстаті і єсть..» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Сусідка моїх тьоті Ніни і дяді Васи, Галя Хабадишина** пустила у хату переселенців» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Светка Гуменишина** вчилася з твоїм батьком в одному класі!» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Дранчишина** Вера жила на Сотниківці біля вигона, де зараз футбольне поле» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Поширеними локально є і фемінні прізвиська-матроніми, що походять від жінки-пращурки: «**Ой, це Наташа Соні Лукеріної пішла**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Дуньки Гапчиної, нашої родички хата стоїть у першій вуличці, як заїжджать у село**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Шура Дащина** хіба не живе коло Миколи Костенка?»; «**А друга однокласниця моя – то Надя Гапчівська**» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Набагато менш поширеними у межах названого населеного пункту є фемінні прізвиська, утворені від фемінізуючого суфіксу **-их-а**: «**Купила Надька Яненчиха** собі хату, зробила євроремонт, а тоді вони як заселилися – то там нема ж нічого: ні свету, ні газу, а як дощ пішов, то у них у плафонах вода стояла!»; «**Райка Бебиха** була з таким дуже гарним голосом, виступала на усіх концертах, співала «**Степом, степом**»».

Фіксуються випадки функціонування фемінних прізвиськ, утворених від імовірного прізвиська невістки за допомогою суфіксу **-енк-** та закінчення **-а**: «**Вера Береговенкова** якраз у березі їй живе» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Надя Розумієнкова** не наша, а з Чернещини» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Невеликою групою лексики є фемінні прізвиська, утворені від чоловічих прізвиськ за допомогою суфіксу **-ин** та закінчення **-а**: «**Галя Веркетчина** жила на виїзді з села, під річкою» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Тьоті Ніни сестра** рідна – **Валька Герчина**, то вона ж багатодітна» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «**Нінка Пшінчина** ходила у школу аж

од станції залізної дороги «Верхня Згар» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Фемінні прізвиська, утворені за допомогою додавання закінчення **-а**, також не є дуже поширеними: «Валька *Дика* – то ж матір Богданової однокласниці Юльки Ярмоленко чи Яременко?» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.); «Ларіска *Загребельна* – дочка нашого головного агронома» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

На відміну від інших досліджених локацій, фемінне прізвисько, утворене за допомогою фемінізуючого суфіксу **-к-а** є поодиноким: «Нелька *Пушичка* вважається приїжджа, вони приїхали у село, аж як вона у 5 чи 6 клас ходила» (з розмови з Шеремет Н. М., 1963 р.н.).

Висновки і пропозиції. Незважаючи на архаїчність фемінативів-прізвиськ, їхня присутність

у побутовому мовленні є надзвичайно високою. Фіксується 117 прізвиськ жінок, які класифіковано за морфологічним принципом. Головною особливістю функціонування фемінних прізвиськ у Середньонаддніпрянському говорі є їхня поліваріантність, а також високий ступінь збереження стертих патріархальних традицій проживання та побуту українців. Водночас спостерігається мовна фіксація високого суспільного становища української жінки – про це говорить велика кількість прізвиськ-матронімів, а також імовірне збереження дівочих прізвиськ після вступу у шлюб та переважання нейтрального фемінізуючого суфіксу **-ов-а** над патріархальним **-их-а**. Фемінні прізвиська активно експлуатуються носіями традиційної культури у межах західнополтавських говірок Середньонаддніпрянського говору.

Список літератури:

1. Брус М. П. Гуцульські фемінітиви: семантика і структура. Марія Брус. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2010. Вип. XXV–XXVI. С. 67–72.
2. Брус М. П. Словотвір фемінітивів-гуцулізмів. М. П. Брус. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10. *Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 6. С. 18–23.
3. Брус М. П. Фемінітиви північного наріччя української мови. М. Брус. Волинь – Житомирщина. 2010. № 22(2). С. 23–34.
4. Колеснік Л. Я. Номінація людини в покутсько-буковинських говірках: генеза та просторове варіювання : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2016. 22 с.
5. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття. З етимологічним словником. Ірина Фаріон. Львів : Літопис, 2001.
6. Чучка Павло. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів: «Світ», 2005. 704+XLVIII с.

Sheremet A. V. LOCAL FEMALE NICKNAMES IN THE MIDDLE DNIPRO DIALECT OF UKRAINIAN LANGUAGE

*The article analyzes the peculiarities of the use of local feminine nicknames in the Middle Dnipro dialect of the Ukrainian language. Particularly the attention is focused on the study of the functioning of feminatives-surnames in the local northern borders of the dialect (3 villages within the UTC of Boryspil District of Kyiv Region and Zolotonsha District of Cherkasy Region). During the analysis of this issue, it was noticed, that Ukrainian linguists pay much more attention to female nominations in the context of surnames, as well as surnames with feminine origins in the dialects of the South-Western and Northern dialects of the Ukrainian language. Author investigate the morphological and stylistic features of the functioning of local feminine nicknames of the Middle Dnipro dialect of the Ukrainian language within the colloquial style of the Ukrainian language. As a result, a high degree of preservation of the erased patriarchal traditions of living and daily life of Ukrainians was also witnessed. At the same time, there is a linguistic fixation of the high social position of Ukrainian women. A total of 114 female nicknames are recorded (51 within the village of Letsky, Tsyblivska UTC, Boryspil District, Kyiv Region, 33 within the village of Voznesenske, Voznesenska UTC, Zolotonisky District, Cherkasy Region, and 30 within the village of Zorivka, Zorivska UTC, Zolotonisky District, Cherkasy Region). A large number of matronymic nicknames have been recorded, as well as the probable preservation of maiden nicknames after marriage and the predominance of the neutral feminizing suffix **-ов-а** over the patriarchal **-ух-а**. The ideas are formulated that the main feature of the functioning of feminine nicknames in the Middle Dnipro dialect is their polyvariance and that feminine nicknames are actively used by the representatives of traditional culture within the West Poltava subdialects of the Middle Dnipro dialect.*

Key words: colloquial styles, conversational style, colloquial vocabulary, feminatives, dialect, subdialect.